

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 6. prosince 2022 ve věci č. 3468/20 a další – *Subaşı a ostatní proti Turecku*

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně shledal porušení práva stěžovatelů na respektování rodinného života dle článku 8 Úmluvy, jelikož jim vnitrostátní orgány neumožnily přijímat víkendové návštěvy jejich školou povinných dětí ve věznicích, aniž by provedly hodnocení individuálních okolností. Ze stejného důvodu a tímž poměrem hlasů Soud shledal u dvou stěžovatelů porušení článku 8 Úmluvy kvůli zákazu telefonních hovorů s dětmi o víkendech.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost podaly osoby nacházející se v různých vězeňských zařízeních, a to ve výkonu vazby či trestu odnětí svobody v souvislosti s pokusem o státní převrat v roce 2016. Vězeňská služba přijala předpis, dle kterého věznice mohou určit návštěvní dny k realizaci zákonného práva vězňů na jednu návštěvu týdně. Některé věznice přijaly obecné opatření, které neumožňovalo návštěvy ve věznicích o víkendech, jiné zamítaly individuální žádosti stěžovatelů o umožnění víkendových návštěv jejich rodin. Dovolávaly se při tom důvodů v předpise, jako jsou nedostatek vězeňského personálu o víkendech, přeplněnost věznic, zachování pořádku a bezpečnosti. Stěžovatelé namítali, že návštěvy pouze ve všední dny a v pracovní době jim brání v tom, aby se vídali se svými školou povinnými dětmi, které mají v tom čase vyučování. Nadto dva stěžovatelé brojili i proti neumožnění telefonování o víkendech. Dle vnitrostátních soudů však vězeňské orgány postupovaly v souladu s předpisem.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že vnitrostátní orgány porušily jejich právo na respektování rodinného života tím, že neumožnily víkendové návštěvy školou povinných dětí ve věznicích. Dva ze stěžovatelů rovněž namítali porušení tohoto práva kvůli neumožnění telefonních hovorů během víkendů.

a) K neumožnění víkendových návštěv ve věznicích

1. K přijatelnosti

Soud nejprve posuzoval, zda stěžovatelé utrpěli podstatnou újmu kvůli neumožnění víkendových návštěv. Zohlednil délku období, během kterého se nemohli vídat se svými školou povinnými dětmi a realizovat tak právo na jednu návštěvu týdně dle vnitrostátní úpravy. Stěžovatelé tudíž udržovali kontakt s dětmi v méně častém rozsahu, než kdyby měli dostupné víkendové návštěvy. Vzájemné užívání si společnosti rodiče a dítěte přitom představuje základní prvek rodinného života. Vnitrostátní opatření, které tomu brání, je pak zásahem do práva chráněného článkem 8 Úmluvy (*Strand Lobben a další proti Norsku*, č. 37283/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 202) a nelze konstatovat, že kvůli nepovolení víkendových návštěv stěžovatelé neutrpěli podstatnou újmu. Tuto námitku vlády Soud proto odmítl.

2. K odůvodnění

Soud připomněl, že součástí práva vězněných osob na respektování rodinného života je i to, aby vězeňské orgány umožnily, případně napomohly osobám udržovat kontakt s rodinami. Zásah do tohoto práva přitom nemusí spočívat jen v úplném zákazu, ale i v jiných omezeních stran četnosti a trvání návštěv, dohledu či podrobení vězně zvláštnímu režimu návštěv (*Resin proti Rusku*, č. 9348/14, rozsudek ze dne 18. prosince 2018, § 23). Byť v některých případech stěžovatele mohly navštívit jejich děti ve všední dny, kvůli kolizi se školním rozvrhem nemohli stěžovatelé plně využívat svého práva na

jednu návštěvu týdně ze strany dětí. Tím došlo k zásahu do práva na respektování rodinného života (*Andrey Smirnov proti Rusku*, č. 43149/10, rozsudek ze dne 13. února 2018, § 38).

Dle Soudu opatření mělo oporu ve vnitrostátním právu a sledovalo legitimní cíl předcházení nepokojům. Stran přiměřenosti opatření Soud připomněl, že u povinností stanovených článkem 8 Úmluvy je třeba brát v úvahu běžné a přiměřené požadavky spojené s uvězněním a z toho vyplývající míru volnosti vnitrostátních orgánů při úpravě styku vězně s jeho rodinou (*Lavents proti Lotyšsku*, č. 58442/00, rozsudek ze dne 28. listopadu 2002, § 141). Je však na státu, aby prokázal, že omezení práv a svobod vězně jsou nezbytná v demokratické společnosti a založená na naléhavé společenské potřebě.

Dle právní úpravy vězni měli právo na jednu návštěvu týdně za podmínek stanovených vězeňskými orgány. Nicméně stěžovatelé poukazovali na praktické obtíže, které pro jejich děti představují kvůli výuce návštěvy ve všední dny. Také upozornili na časovou náročnost, když věznice byly značně vzdáleny od jejich domovů, a na negativní dopady dlouhodobého nedostatku komunikace s dětmi. Věznice však žádosti paušálně zamítly s poukazem na přeplněnost věznic, nedostatek personálu a obavy o bezpečnost. Nezabývaly se tím, kolik vězňů má tyto zvláštní potřeby či zda jsou možné nějaké jiné způsoby usnadnění komunikace. Údajnou ekonomickou zátěž víkendových návštěv popsaly vágně a nezohlednily, že návštěvy jen ve všední dny a v pracovní době jsou velmi omezující a zatěžující pro udržování vztahů mezi uvězněnými rodiči a jejich dětmi. Státy však musí zohledňovat zájmy vězně a členů jeho rodiny a hodnotit je nikoliv paušálně, ale s ohledem na konkrétní okolnosti. Nesmí se uchýlovat k nerozlišujícímu přístupu, ale přijmout řešení umožňující posuzování přiměřenosti, aby orgány mohly vyvážit soupeřící individuální a veřejné zájmy a zohlednit specifika případu, jako jsou vzdálenost bydliště od věznice, zda má vězeň děti školního věku a jaký je jejich školní rozvrh (*mutatis mutandis*, *Voynov proti Rusku*, č. 39747/10, rozsudek ze dne 3. července 2018, § 49). Soud také poukázal na Evropská vězeňská pravidla a doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2018)5, dle kterých státy mají pomáhat vězňům udržovat kontakt s rodinami a usnadňovat komunikaci s dětmi. Zejména je-li vězeň daleko od domova, doporučuje se návštěvy domlouvat flexibilně s cílem maximalizovat kvalitu a délku komunikace a zabránit přerušování vzdělávacích aktivit dětí.

Soud tak shledal, že věznice využívaly diskreční pravomoc určovat dny týdenních návštěv výhradně s ohledem na kapacity věznic, a nikoliv na zájmy stěžovatelů a jejich vztahy s dětmi. Při přezkumu, zda věznice neuplatňovaly pravomoc svévolným způsobem, pak vnitrostátní soudy přijaly omezení návštěv toliko na základě důvodů uvedených věznicemi. Ověřily pouze, zda omezení měla právní základ, aniž by provedly posouzení přiměřenosti. Nezvažovaly tedy protichůdné zájmy nebo argumenty stěžovatelů. Soud tak dopěl k závěru, že použití právní úpravy vnitrostátními orgány neposkytlo stěžovatelům odpovídající ochranu před svévolnými zásahy do jejich práva na respektování rodinného života.

Dle Soudu proto došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

b) K neumožnění telefonních hovorů o víkendech

Soud připomněl, že byť článek 8 Úmluvy neukládá státům obecnou povinnost umožnit vězňům telefonní hovory, dle vnitrostátního práva stěžovatelé takové právo měli. Jakékoli omezení využití tohoto práva o víkendech pro hovory s dětmi tak musí být považováno za zásah do soukromého a rodinného života a korespondence stěžovatelů [*Ciupercescu proti Rumunku* (č. 3), č. 41995/14 a další, rozsudek ze dne 7. ledna 2020, § 107–108].

Stran zákonnosti a legitimacy zásahu Soud uvedl, že opatření mělo základ ve vnitrostátním právu a sledovalo cíl předcházení nepokojům. Ve vztahu k přiměřenosti shledal, že rozhodnutí zakazující telefonování o víkendech byla formulována velmi obecně bez konkrétního posouzení potřeb vězňů nebo zohlednění pozitivních závazků státu při usnadňování kontaktu mezi vězni a jejich dětmi. Závěry týkající se omezení víkendových návštěv jsou tedy použitelné i ve vztahu k omezení volání o víkendech. Vnitrostátní orgány se zabývaly stížnostmi stěžovatelů povrchně, kvůli čemuž je zbavily procesních záruk vyplývajících z článku 8 Úmluvy stran respektování jejich rodinného života a korespondence.

Dle Soudu proto i v tomto aspektu došlo k porušení článku 8 Úmluvy.